

УДК 324:342.8

<https://doi.org/10.23939/shv2023.01.014>

СПЕЦИФІКА ТА ОСНОВНІ НАСЛІДКИ ВПЛИВУ ПАНДЕМІЇ КОРОНАВІРУСУ НА МІСЦЕВІ ВИБОРИ 2020 Р. В УКРАЇНІ (Оглядова стаття)

Микола Бучин

Національний університет “Львівська політехніка”
ORCID: 0000-0001-9087-5123
mykola.a.buchyn@lpnu.ua

Анастасія Ковальчук

Національний університет “Львівська політехніка”
ORCID: 0000-0002-8462-8705
anastasiia.kovalchuk.mv.2017@lpnu.ua

(Отримано: 08.12.2022. Прийнято: 29.03. 2023)

© Бучин М., Ковальчук А., 2023

Досліджено особливості впливу пандемії коронавірусу на виборчий процес та результати голосування на прикладі місцевих виборів 2020 р. в Україні. Використовуючи комплекс загальнонаукових, логічних та емпіричних наукових методів, розкрито особливості та проблеми проведення у 2020 р. виборів до органів місцевого самоврядування України, які відбувалися в умовах пандемії COVID-19. Наголошено на тому, що не відтермінували дату проведення місцевих виборів 2020 р. Натомість головний акцент в Україні було зроблено на застосуванні спеціальних механізмів захисту українських громадян від поширення коронавірусної інфекції під час проведення місцевих виборів. Автори доводять, що пандемія COVID-19 не мала масштабного негативного впливу на місцеві вибори 2020 р. в Україні та не призвела до суттєвих правопорушень, які б ставили під сумнів легітимність та демократичність виборчих процедур. Водночас найнижча у вітчизняній електоральній практиці явка громадян значною мірою була спричинена пандемією коронавірусу: майже третина українських виборців не з'явилася на виборчі дільниці саме з причин, пов'язаних із пандемією. Наголошено на тому, що під час місцевих виборів 2020 р. в Україні, окрім чинників, безпосередньо пов'язаних із пандемією COVID-19, негативний вплив на виборчий процес та його якість здійснювали низка інших чинників. Йдеться, насамперед, про недостатнє фінансове забезпечення спеціальних умов для голосування в умовах пандемії COVID-19; зміни виборчих правил (прийняття Виборчого кодексу) напередодні місцевих виборів; слабку інформаційну політику з боку держави щодо роз'яснення особливостей проведення виборів за новою виборчою системою в умовах пандемії COVID-19.

Ключові слова: вибори, COVID-19, Україна, карантинні обмеження, демократія, голосування, безпека виборців.

SPECIFICITY AND MAIN CONSEQUENCES OF IMPACT OF THE CORONAVIRUS PANDEMIC ON THE 2020 LOCAL ELECTIONS IN UKRAINE (Review article)

Mykola Buchyn

Lviv Polytechnic National University
ORCID: 0000-0001-9087-5123
mykola.a.buchyn@lpnu.ua

Anastasiia Kovalchuk

Lviv Polytechnic National University
ORCID: 0000-0002-8462-8705
anastasiia.kovalchuk.mv.2017@lpnu.ua

(Received: 08.12.2022. Accepted: 29.03.2023)

The article examines the peculiarities of impact of the coronavirus pandemic on electoral process and voting results on the example of 2020 local elections in Ukraine. Using the complex of general scientific, logical and empirical methods, the peculiarities and problems of holding elections to local self-government bodies of Ukraine in 2020, which took place in the conditions of the COVID-19 pandemic. It has been emphasized, that Ukrainian authorities didn't follow the path of most foreign countries and decided not to postpone the date of local elections in 2020. Instead, the main accent was put on the use of special mechanisms of protection for Ukrainian citizens from the spread of coronavirus infection during the process of holding local elections. The authors prove, that the COVID-19 pandemic didn't have a significant negative impact on 2020 local elections in Ukraine and didn't cause major violations, which would question the legitimacy and democracy of election procedures. At the same time, the lowest voter turnout was mainly caused by the pandemic: almost a third of Ukrainian voters did not appear at the polling stations precisely for reasons related to the pandemic. It is also outlined, that during the 2020 local elections in Ukraine, a row of other negative factors of impact on electoral process and its quality (except of the factors directly related to the COVID-19 pandemic) appeared: in particular, the problems with financial provisions for introducing special measures for voting during the COVID-19 pandemic; changing election rules (adopting the Electoral Code) on the eve of local elections; insufficient state information policy regarding the clarification of the peculiarities of holding elections under the new electoral system in the conditions of the COVID-19 pandemic.

Key words: *election, COVID-19, Ukraine, quarantine restrictions, democracy, voting, voters' safety.*

Вибори є важливим елементом, каталізатором, індикатором та ключовою передумовою демократизації політичного режиму в будь-якій державі. Адже вибори є тим механізмом, з допомогою якого громадяни добровільно передають свою політичну волю та право на суспільне управління владній еліті, яка, зі свого боку, зобов'язується використовувати волю народу в інтересах суспільства. Відтак тип проведення виборів, умови, в яких відбуваються виборчі перегони, значною мірою визначатимуть не тільки рівень демократичності самих виборів, але й рівень демократичності суспільно-політичного ладу в країні загалом.

Одним із чинників, які впродовж останніх років визначають тип розвитку всіх суспільних процесів (зокрема й виборчого), є пандемія COVID-19. Не стала винятком й Україна, яка у 2020 р. постала перед необхідністю вперше проводити вибори (до органів місцевого самоврядування) в умовах пандемії. Це стало суттєвим випробуванням як для української влади, так і для українського суспільства, а також зумовило необхідність провести вибори відповідно до демократичних стандартів із одночасним забезпечення безпеки всіх учасників виборчих перегонів. Відтак обрана нами для дослідження проблематика є актуальною, сучасною та вимагає наукового дослідження.

Проблема проведення виборів в умовах COVID-19 є відносно новою, відтак вона ще не стала предметом ґрунтовного наукового аналізу. Дослідники розглядали лише загальні проблеми демократії в період COVID-19 [Englera, Brunnera, Loviatb, Abou-Chadia, Leemanna, Glaserb, Kubler, 2021; Landman, Spaldore, 2020] або ж досліджували негативний вплив виборів на темпи поширення пандемії [Palguta, Levinsky, Skoda, 2022]. Є. Гайданка здійснив аналіз впливу пандемії COVID-19 на виборчу явку під час

місцевих виборів у Республіці Чехія 2020 р. [Гайданка, 2022].

Проте окреслена проблема впливу пандемії COVID-19 на місцеві вибори в Україні 2020 р. розглядається переважно в аналітичних дослідженнях експертів міжнародних та національних організацій. Це особливо характерно у контексті вітчизняного аспекту цієї проблематики. Відтак джерельною базою цього дослідження стали здебільшого аналітичні матеріали та нормативно-правові акти. Тому відсутність досліджень, які є власне науковими, а також незавершеність пандемії COVID-19 роблять очевидною потребу більш ґрунтовно на науковому рівні проаналізувати вплив пандемії COVID-19 на місцеві вибори в Україні 2020 р.

Пандемія COVID-19 постала справжнім викликом для балансування між безпекою громадян та дотриманням демократичних принципів у всьому світі. Саме тому організація виборчого процесу в 160 країнах світу протягом 2,5 року пандемії відбувалася 2-ма основними шляхами: вітермінування дати виборів або ж використання кардинально нових підходів та методів, які певним чином вплинули на всі етапи та навіть результати реалізації громадянами свого права голосу (нетрадиційні методи голосування, застосування спеціальних безпекових заходів тощо) [Бучин, Ковальчук, 2022]. І в цьому контексті досвід України не став винятком.

8 серпня 2020 р. Центральна виборча комісія України (далі – ЦВК) оголосила про встановлення дати проведення чергових восьми місцевих виборів у державі, які за її рішенням мали відбутися 25 жовтня того ж року [Офіційно, 2020]. Незважаючи на попередньо введений “тотальний локдаун” в країні та систематичне зростання кількості хворих на COVID-19, голова ЦВК Олег Діденко зазначив, що карантин

юридично не має стати перешкодою для проведення місцевих виборів. Тому в Україні ці вибори мали відбутися згідно з визначеним розкладом [Голова, 2020].

Усвідомлюючи необхідність адаптації місцевих виборів до нових умов пандемії COVID-19, напередодні голосування, а саме 14 вересня 2020 р., уряд України, керуючись міжнародними рекомендаціями, затвердив Порядок здійснення протиепідемічних заходів під час організації та проведення виборів (далі – Порядок). Документ містив чіткі вимоги щодо належного облаштування виборчих дільниць, дотримання карантинних норм, а також можливих шляхів реалізації виборчого права громадянами, які перебувають на самоізоляції або з певних інших причин не можуть відвідати дільницю у визначений день. Зокрема, згідно з Порядком, всі особи, які перебували на території виборчих приміщень (як виборці, так і члени виборчих комісій та інші суб'єкти виборчого процесу), перед початком голосування зобов'язувались проходити температурний скринінг, використовувати засоби індивідуального захисту, а також дотримуватися фізичної дистанції у 1–1,5 м. Крім того, громадяни, в яких були виявлені ознаки хвороби, могли голосувати лише в окремо визначеній кабінеті. Вказані вимоги також передбачали проведення брифінгів щодо результатів виборів, а також можливого розташування інформаційних стендів поза приміщенням дільниці. Окремо в документі відзначалась необхідність проведення голосування за місцем проживання для осіб, які через ураження COVID-19 або самоізоляцію не можуть бути присутніми на дільниці. Також в Порядку йшлося про потребу облаштування спеціальних виборчих дільниць у лікарнях та установах виконання покарань [Затверджено, 2020].

Однак 10 жовтня 2020 р. ЦВК оприлюднила постанову, в якій зверталась до уряду з проханням приділити належну увагу реалізації вимог, визначених у Порядку, та вказувала на “проблемні питання” у підготовці до місцевих виборів в умовах карантину. Особливу увагу ЦВК звертала на недоліки в організації процедури голосування “за місцем проживання”, забезпечення виборчих приміщень засобами індивідуального захисту, а також інформування громадян та членів комісій щодо нових умов проведення виборчого процесу [Про невідкладні, 2020].

Таким чином, можна стверджувати, що підготовка до місцевих виборів в Україні відбувалася в дещо прискореному режимі (українська влада була захоплена знеацька пандемією та мала доволі мало часу на підготовку до виборів у нових умовах) та відзначалась несистематичністю, пов'язаною з необ-

хідністю вирішення принципово важливих питань безпосередньо перед самими виборами, що на практиці призводило до відсутності єдиної послідовної політики щодо організації та проведення виборів.

25 жовтня 2020 р. в Україні відбувся перший тур місцевих виборів, в процесі якого громадянами було обрано представницькі органи місцевого самоврядування, а також селищних та міських голів у всіх територіально-адміністративних одиницях держави, за винятком Автономної Республіки Крим, Севастополя, а також окупованих територій Донецької та Луганської областей. 15, 22 та 29 листопада, а також 6 грудня відбулися другі тури виборів мерів міст з населенням понад 75 тис. осіб, де жоден із кандидатів не отримав 50 % підтримки виборців. Попри дещо несвоєчасну організацію виборчого процесу, голосування відбулося з дотриманням всіх визначених карантинних норм, а суттєві порушення останніх не були зафіксовані [Остаточний, 2020].

Відзначено, що явка виборців у першому турі становила лише 33,88 %. Порівняно з попереднім роком, кількість громадян, що виявили бажання голосувати на місцевих виборах у 2020 р., впала майже на 10 %. Водночас цей показник також є найнижчим за весь час проведення місцевих виборів у державі [Місцеві, 2020].

Проаналізувавши співвідношення кількості нових випадків захворювання в областях до явки виборців, можна зробити висновок про те, що прямої їх взаємозалежності немає. Попри високий рівень захворюваності, найактивніше своє виборче право реалізовували жителі західних областей, серед яких найвищі значення (44,68 % та 43,82 %) були зафіксовані у Тернопільській та Львівській областях відповідно. Водночас найменша явка виборців відзначалась у східних областях України, зокрема 31,67 % – у Донецькій області та 32,02 % – у Миколаївській [Місцеві, 2020]. Відповідно, участь громадян у виборах, ймовірно, зумовлювалась іншими факторами.

Розглядаючи питання явки виборців, важливим є отримання первинної інформації, чого можна досягнути шляхом використання емпіричних наукових методів, зокрема методу соціологічного опитування. Відтак, за даними опитування, проведеного соціологічною групою “Рейтинг”, основними причинами неучасті у виборчому процесі серед українців стали стан здоров'я (20 %), проживання не за місцем реєстрації (19 %), зайнятість у день виборів (15 %), невизначеність щодо підтримки конкретних кандидатів (14 %), побоювання щодо можливості ураження COVID-19 та невпевненість в ефективності каран-

тинних заходів (10 %), відсутність зацікавленості в виборчому процесі (12 %) та інші (10 %) [Пиріг, 2020]. Таким чином, пандемія та її наслідки викликали відмову від участі у виборах у майже третини опитуваних.

Ми свідомі того, що однозначно довести те, що неучасть у виборах через стан здоров'я була спричинена саме пандемією коронавірусу, а не іншими захворюваннями, є важко. Проте беремо на себе сміливість припустити, що все ж тотальна більшість захворювань як причина неучасті стосувалася COVID-19.

Говорячи про вплив COVID-19 та карантинних обмежень на якість проведення місцевих виборів в Україні 2020 р., відзначимо, що міжнародні спостерігачі ENEMO та ОБСЄ загалом їх оцінюють позитивно. Втім організації також зазначають про численні недоліки та проблеми: як про ті, що були зумовлені пандемією, так і ті, що її безпосередньо не стосувались [Україна, 2020; ENEMO, 2020]. Зокрема, міжнародні спостерігачі звертають увагу на труднощі, що були спричинені необхідністю адаптації процедури голосування на місцевих виборах в Україні 2020 р. до нових умов, а також до нового виборчого законодавства – Виборчого кодексу України, прийнятого у 2019 р. [Виборчий, 2020].

У переліку інших факторів впливу на якість виборчого процесу в Україні 2020 р. ENEMO та ОБСЄ також згадують неналежне фінансування та забезпечення виборчих дільниць засобами індивідуального захисту; багаторазову заміну членів виборчих комісій (зокрема через виявлення у них симптомів COVID-19); недотримання карантинних заходів на виборчих дільницях; систематичні зловживання повноваженнями посадових осіб; підкуп голосів; проблеми агітації та дезінформації у ЗМІ під час передвиборчої кампанії; приховування даних щодо фінансування виборів [Україна, 2020; ENEMO, 2020]. У такому контексті вважаємо доцільним розглянути ті проблеми на місцевих виборах в Україні 2020 р., що були зумовлені впливом пандемії COVID-19.

Фінансування та організація виборчих дільниць. Як відзначалось раніше, за два тижні до дня проведення голосування ЦВК оприлюднила звернення до уряду, в якому вказувала на необхідність виправлення недоліків щодо виборчих процедур в Україні. Окрему увагу в документі було звернено на забезпечення виборчих дільниць засобами індивідуального захисту та належне обладнання приміщень для голосування. Втім, за рішенням Кабінету Міністрів, фінансування необхідних заходів мало надходити саме з місцевих коштів. Оскільки така

інформація не була надана своєчасно, місцеві адміністрації зіштовхнулися з проблемою термінового регулювання виборчого бюджету. З огляду на брак часу, виконання цього завдання у регіонах не завжди проходило ефективно та раціонально, а його результати не підлягали своєчасному ретельному контролю. Врешті це призвело до зловживання фінансовими та адміністративними ресурсами, а також загострило актуальну для України проблему корупції [Про невідкладні, 2020].

Дотримання карантинних норм під час голосування. У звітах міжнародних організацій відзначається, що ключових вимог щодо запобігання поширенню COVID-19 українці загалом дотримувалися. Втім, деякі незначні порушення, що стосувалися дотримання соціальної дистанції та використання засобів індивідуального захисту, все ж були виявлені. У висновках міжнародних спостерігачів також відзначаються деякі випадки неналежного регулювання процесу голосування для людей із симптомами респіраторних захворювань та інвалідністю. Зокрема, на кількох виборчих дільницях людям із обмеженими можливостями доводилось використовувати кабінки, призначені для голосування особами з ознаками хвороби [Україна, 2020]. Таким чином, певна частина громадян опинилась у зоні ризику.

Агітація та передвиборча кампанія. Пандемія COVID-19 також обмежила можливості для проведення передвиборчої кампанії. Унаслідок введення заборони на масові зібрання агітаційні заходи були частково переведені в медіапростір, зокрема з використанням онлайн-реклами та соціальних мереж [Україна, 2020]. Важливо відзначити, що ЗМІ не завжди коректно надавали інформацію. А деякі телеканали, зокрема ZIK, NewsOne та 112, що належали представникам проросійської партії “Опозиційна платформа – за життя”, цілеспрямовано блокували доступ до агітації на вказаних каналах іншим партіям та кандидатам [Local, 2020]. Крім того, поширення інформації щодо виборів у соціальних мережах у часи пандемії систематично супроводжувалось дезінформацією щодо рівня захворюваності та потенційних виборчих ризиків. Оскільки агітаційні можливості деяких кандидатів були суттєво обмежені, можна говорити про певний вплив пандемії на плюралізм місцевих виборів в Україні 2020 р. в умовах карантину. Зауважимо, що подолання наслідків пандемії COVID-19 стало одним із найбільш поширених передвиборчих повідомлень кандидатів [Україна, 2020].

Після ретельного аналізу виборчого процесу на місцевих виборах в Україні 2020 р. ENEMO та ОБСЄ висвітлили деякі рекомендації задля подальшого його реформування. Втім рекомендації здебільшого стосувались продовження реформування виборчої системи загалом, а також забезпечення своєчасності прийняття необхідних рішень та оприлюднення результатів виборів [Україна, 2020; ENEMO, 2020]. Відтак жодних вказівок щодо регулювання голосування в умовах пандемії організації не оприлюднювали.

Таким чином, висвітливши основні аспекти впливу пандемії на якість місцевих виборів в Україні 2020 р., можна відзначити, що необхідність швидкої адаптації цього виборчого процесу до карантинних обмежень внесла деякі корективи у його звичну організацію. Основна причина зменшення прозорості місцевих виборів 2020 р. – це брак часу для прийняття владних рішень, а також відсутність належного контролю над організацією самих місцевих виборів. Своєю чергою, це призвело до значного зниження ефективності роботи виборчих комісій (яка додатково посилювалася частими змінами складу виборчих комісій як результат захворювання її членів) та, як наслідок, відобразилось на відповідності виборчого процесу демократичним принципам.

У такому контексті ми вважаємо доцільним наголосити на необхідності приділення уваги організації інформаційно-роз'яснювальної кампанії, яка була би здатна донести населенню необхідну інформацію щодо нововведень (зокрема і тих, що обумовлені карантинними вимогами) та в подальшому сприяти збільшенню виборчої явки на дільницях.

Держава потребує вирішення не лише внутрішніх проблем, які виникли під час пандемії COVID-19, але й питань зовнішнього впливу на інформаційне поле. Відтак вважаємо доцільним і надзвичайно актуальним розвиток політичної освіти українців, завдяки якій громадяни більш свідомо голосуватимуть на виборах, а також будуть здатні забезпечити вищий рівень ефективності проведення виборів у своїй країні. Це матиме позитивний вплив як на якість виборів загалом, так і на якість виборів в умовах кризових ситуацій (війни, пандемії тощо).

Підсумовуючи, варто відзначити, що дослідження впливу пандемії COVID-19 на проведення місцевих виборів в Україні 2020 р. вказує на суттєві зміни, що відбулися в організації самого голосування. Відповідно до нового Порядку КМУ, голосування проходило в спеціально обладнаних приміщеннях із обов'язковим використанням громадянами засобів індивідуального захисту. Особам, що хворіли на

COVID-19 або перебували на самоізоляції, була надана можливість реалізувати своє виборче право за місцем проживання. Спеціальні виборчі дільниці були також організовані у місцях позбавлення волі та лікарнях.

В Україні, заплановані на 25 жовтня 2020 р., місцеві вибори не були перенесені. Втім, з огляду на несвоєчасність прийняття владою рішень, підготовка до виборів відбувалась у прискореному режимі, що суттєво вплинуло на якість виборів. Як наслідок, пандемія COVID-19 зумовила виникнення проблем в організації та фінансуванні виборів та дещо вплинула на їх демократичність: можливості для передвиборчої агітації, необхідні для підтримки виборчого плюралізму, були обмежені. Попри загальне дотримання карантинних заходів, виборчий процес все ж супроводжувався деякими незначними порушеннями. А найбільш видимі наслідки пандемії стосувались явки виборців, майже третина з яких відмовилась від участі у виборах з причин, пов'язаних із COVID-19. Відповідно, в подальшому держава має приділити більшу увагу кризовому регулюванню виборчого процесу, а також проводити більш широку інформаційну кампанію щодо нових умов проведення виборчого процесу. Оскільки пандемія COVID-19 ще далека від свого завершення, проблема впливу пандемії коронавірусу (у поєднанні з російсько-українською війною) на виборчий процес в Україні залишається актуальною. Відтак перспективним напрямком наших подальших наукових досліджень вважаємо вивчення впливу пандемії COVID-19 на виборчий процес в Україні після завершення російсько-української війни.

ЛІТЕРАТУРА

Бучин, М., Ковальчук, А. (2022). Особливості та наслідки впливу пандемії коронавірусу на виборчий процес у світі. *Гуманітарні візії*, Вип. 8, № 2, 16–22.

Виборчий кодекс України. (2020). *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20#Text>.

Гайданка, Є. (2022). Вплив пандемії COVID-19 на виборчу явку (на прикладі регіональних виборів 2020 р. у Чеській Республіці). *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Політичні науки та публічне управління*, № 2(62), 42–47.

Голова ЦВК: Карантин не є юридичною перешкодою для проведення виборів в Україні (2020). *Інформаційне агентство Interfax-Україна*. URL: <https://ua.interfax.com.ua/news/general/654636.html>.

Затверджено протиепідемічні заходи під час проведення виборів. (2020). *Офіційний урядовий портал*. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/zatverdzheno-protiepidemichni-zahodi-pid-chas-provedennya-viboriv>.

Місцеві вибори в Україні: як змінювалася явка за період незалежності. (2020). *Аналітичний портал "Слово і діло"*. URL: <https://www.slovovidilo.ua/2020/10/27/infografika/polityka/miscevi-vybory-ukrayini-yak-zminyvalasya-yavka-period-nezalezhnosti>.

Остаточний звіт за результатами спостереження Громадянської мережі ОПОРА на місцевих виборах – 2020. (2020). *ОПОРА*. URL: https://www.oporaua.org/longrid/PDF/OPORA_Local-Elections-Report_2020-printt.pdf.

Офіційно: ЦВК визначила дату місцевих виборів в Україні. (2020). *Район IN.UA*. URL: <https://rayon.in.ua/news/282797-ofitsiino-tsvk-viznachila-datu-mistsevih-viboriv-v-ukrayini>.

Пиріг, В. (2020). Соціологи з'ясували причини низької явки на місцевих виборах. *Zaxid Net*. URL: https://zaxid.net/sotsiologi_diznalisya_chomu_bilshist_ukrayint_siv_ne_yshli_golosuvati_na_mistsevih_viborah_n1509732.

Про невідкладні заходи щодо створення належних умов для безпечної організації та проведення голосування на місцевих виборах 25 жовтня 2020 року : Постанова Центральної виборчої комісії України від 10 жовтня 2020 р. № 364 (2020). *Офіційний сайт Центральної виборчої комісії*. URL: <https://act.cvk.gov.ua/acts/pro-nevidkladni-zahodi-shhodo-stvorennya-nalezhnih-umov-dlya-bezpechnoi-organizatsii-ta-provedennya-golosuvannya-na-mistsevih-viborah-25-zhovtnya-2020-roku.html>.

Україна. Місцеві вибори 25 жовтня 2020 року. (2020). *Офіційний сайт ОБСЄ*. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/8/3/480326.pdf>.

ENEMO. Підсумковий звіт (жовтень–листопад 2020). (2020). *Офіційний сайт ENEMO*. URL: <http://enemo.eu/uploads/file-manager/ENEMOFinalReportUKR.pdf>.

Englera, S., Brunnera, P., Loviatb, R., Abou-Chadia, T., Leemanna, L., Glaserb, A., Kubler, D. (2021). Democracy in Times of the Pandemic: Explaining the Variation of COVID-19 Policies across European Democracies. *West European Politics*, Vol. 44, No. 5/6, 1077–1102.

Landman, T., Speldore, L. (2020). Pandemic Democracy: Elections and COVID-19. *Journal of Risk Research*, Vol. 23, Issue 7/8, 1060–1066. URL: <https://doi.org/10.1080/13669877.2020.1765003>.

Local Elections in Ukraine: How Did Russian Agents of Influence Perform and What is Their Future. (2020). Ukraine Crisis media center. URL: <https://uacrisis.org/en/local-elections-in-ukraine-how-did-russian-agents-of-influence-perform-and-what-is-their-future>.

Palguta, J., Levinsky, R., Skoda, S. (2022). Do Elections Accelerate the COVID-19 Pandemic. *Journal of Population Economics*, No. 35, 197–240.

REFERENCES

Anti-Epidemic Measures During the Elections Have Been Approved. (2020). *Official Government Portal*. [In Ukrainian]. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/zatverdzheno-protiepidemichni-zahodi-pid-chas-provedennya-viboriv> [= Затверджено протиепідемічні заходи..., 2020].

Buchyn, M., Kovalchuk, A. (2022). Peculiarities and Consequences of the Impact of the Coronavirus Pandemic on Election Process in the World. [In Ukrainian]. *Humanitarian Vision*. Vol. 8, No. 2, 16–22. URL: <https://doi.org/10.23939/shv2022.02.016> [= Бучин, Ковальчук, 2022].

ENEMO. Final Report (October–November 2020). (2020). *Official Website of ENEMO*. [In Ukrainian]. URL: <http://enemo.eu/uploads/file-manager/ENEMOFinalReportUKR.pdf>.

Englera, S., Brunnera, P., Loviatb, R., Abou-Chadia, T., Leemanna, L., Glaserb, A., Kubler, D. (2021). Democracy in Times of the Pandemic: Explaining the Variation of COVID-19 Policies across European Democracies. *West European Politics*, Vol. 44, No. 5/6, 1077–1102. URL: <https://doi.org/10.1080/01402382.2021.1900669>.

Haidanka, Ye. (2022). The Impact of the COVID-19 Pandemic on the Choice of Turnout (Using the Example of the 2020 Regional Elections in the Czech Republic). [In Ukrainian]. *Scientific works of the Interregional Academy of Personnel Management. Political science and public administration*, No. 2(62), 42–47. [= Гайданка, 2022].

Head of the CEC: Quarantine is not a Legal Obstacle to Holding Elections in Ukraine (2020). Information agency Interfax-Ukraine. [In Ukrainian]. URL: <https://ua.interfax.com.ua/news/general/654636.html> [= Голова ЦВК: Карантин не є юридичною перешкодою..., 2020].

Landman, T., Speldore, L. (2020). Pandemic Democracy: Elections and COVID-19. *Journal of Risk Research*, Vol. 23, Issue 7/8, 1060–1066. URL: <https://doi.org/10.1080/13669877.2020.1765003>.

Local Elections in Ukraine: How the Turnout Changed During the Period of Independence. (2020). Analytical Portal “Word and Deed”. [In Ukrainian]. URL: <https://www.slovovidilo.ua/2020/10/27/infografika/polityka/miscevi-vybory-ukrayini-yak-zminyvalasya-yavka-period-nezalezhnosti> [= Місцеві вибори в Україні: як змінювалася явка за період незалежності, 2020].

Local Elections in Ukraine: How Did Russian Agents of Influence Perform and What is Their Future. (2020). *Ukraine Crisis Media Center*. URL: <https://uacrisis.org/en/local-elections-in-ukraine-how-did-russian-agents-of-influence-perform-and-what-is-their-future>.

Officially: the CEC has Determined the Date of Local Elections in Ukraine. (2020). Rayon IN.UA. [In Ukrainian]. URL: <https://rayon.in.ua/news/282797-ofitsiino-tsvk-viznachila-datu-mistsevih-viboriv-v-ukrayini> [= Офіційно: ЦВК визначила дату місцевих виборів в Україні., 2020].

On Urgent Measures to Create Appropriate Conditions for the Safe Organization and Conduct of Voting in Local Elections on October 25, 2020: Resolution of the Central Election Commission of Ukraine dated by October 10, 2020 No. 364 (2020). [In Ukrainian]. *Official website of the Central Election Commission*. URL: <https://act.cvk.gov.ua/acts/pro-nevidkladni-zahodi-shhodo-stvorennya-nalezhnih-umov-dlya-bezpechnoi-organizatsii-ta-provedennya-golosuvannya-na-mistsevih-viborah-25-zhovtnya-2020-roku.html> [= Про невідкладні заходи..., 2020].

Palguta, J., Levinsky, R., Skoda, S. (2022). Do Elections Accelerate the COVID-19 Pandemic. *Journal of*

Population Economics, No. 35, 197–240. URL: <https://doi.org/10.1007/s00148-021-00870-1>.

Пуріш, В. (2020). Sociologists found out the reasons for the low turnout in local elections. *Zaxid. Net*. [In Ukrainian]. URL: https://zaxid.net/sotsiologi_diznalisya_chomu_bilshist_ukrayint_siv_ne_yshli_golosuvati_na_mistsevih_viborah_n1509732 [= Пиріш, 2020].

The Electoral Code of Ukraine. (2020). Official website of the Verkhovna Rada of Ukraine. [In Ukrainian]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20#Text> [= Виборчий кодекс України, 2020].

The Final Report on the Results of the Observation of the Civic Network OPORA on Local Elections – 2020 (2020). OPORA. [In Ukrainian]. URL: https://www.oporaua.org/longrid/PDF/OPORA_Local-Elections-Report_2020-printt.pdf [= Остаточний звіт за результатами спостереження Громадянської мережі ОПОРА на місцевих виборах-2020, 2020].

Ukraine. Local Elections on October 25, 2020. (2020). Official Website of the OSCE. [In Ukrainian]. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/8/3/480326.pdf> [= Україна. Місцеві вибори 25 жовтня 2020 року, 2020].